

פרשת דברים

לא תגורו בפני איש

[א]

הפסד ממון ופיקו"נ

(יז) לא תכירו פנים במשפט כקטן כגדל תשמעון לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי ושמעתי: (דברים פרק א, טז)

מקור האיסור

במסכת סנהדרין (ו, ב) כתוב, שנים שבאו לדין אחד רך ואחד קשה עד שלא תשמע דבריהם, או משתשמע דבריהן ואין אתה יודע להיכן דין נוטה, אתה רשאי לומר להם אין אני נזקק לכם, שמא נתחייב חזק ונמצא חזק רודפו. משתשמע דבריהן ואתה יודע להיכן הדין נוטה, אי אתה יכול לומר להן איני נזקק לכם שנאמר (דברים א, יז) לא תגורו מפני איש.

ועי' בפרש"י בד"ה שמא יתחייב חזק ונמצא רודפו - רודף את הדיין להפך את הדין. וכ' הב"ח (חושן משפט סימן יב) כלומר ואיכא זילותא לדיין. ומשמע א"כ כ' הב"ח דאם שניהם חזקים, אפילו קודם שישמע את דבריהם חייב ליטפל בדינם, דמצות עשה היא מדכתיב (ויקרא יט, טו) בצדק תשפט עמיתך, וליכא הכא חששא דזילותא דאותו שיצא חייב יהא רודף להפך את הדין, דכיון דבעל דין שכנגדו נמי חזק לא יניחנו להפך את הדין. יוצא לפרש"י שאין מקור מהסוגיא שחייב להפסיד כסף כדי לא יעבור על לא דלא סגורו.

ועי' בשו"ת שבות יעקב (חלק א סימן קמג) שמביא דברי הב"ח וחולק עליו, וז"ל דמה שכו' הב"ח דאין לך דבר שעומד בפני ספק פקוח נפש או היזק ממון, זה אינו דהא מבואר ביו"ד (סי' קנ"ז) דלהעביר על מצות לא תעשה מחויב למסור נפשו בפרהסיא ושלא לעבור, אך שאין זה שייך כאן כיון שאינו מכווין להעבירו על דת, והוא ישראל רק להנאת עצמו קמכווין, ואפ"ה ס"ל להספרי והרמב"ם ושאר פוסקים דלא יסתלק מן הדין אף שמוחזק לרשע, מ"מ לא נחשדו ישראל להזיק להמית נפש בשביל שמחייבו בדין, אבל במוחזק למועד בכך ודאי שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש. אבל בשביל היזק ממון אין לו לדיין להסתלק מן הדין ולעבור על מצות לא תעשה דלא תגורו. השבות יעקב עשה פשרה שלגבי ממון חייב להפסיד כל ממונו, כשאר מצות ל"ח, אבל לגבי נפשות סובר שאין כוונת הספרי היכא שיש חשש ממש של פיקו"נ, דאז בוודאי לא חייב למסור נפשו, אלא מיירי שהדיין חושש, אבל באמת לא נחשד הבע"ד שבאמת יהרוג את בנו.

אבל עי' ברמב"ם (הלכות סנהדרין פרק כב, א) שכתב וז"ל שנים שבאו לפניך לדין אחד רך ואחד קשה, עד שלא תשמע את דבריהם או משתשמע את דבריהם ואי אתה יודע להיכן הדין נוטה אתה רשאי לומר להם איני נזקק, לכם שמא יתחייב הקשה ונמצא רודף אחר הדיין, אבל משתשמע את דבריהם ותדע להיכן הדין נוטה אי אתה רשאי לומר איני נזקק לכם, שנאמר לא תגורו מפני איש, שלא תאמר איש פלוני רשע הוא, שמא יהרוג את בני שמא ידליק את גדישי שמא יקציץ נטיעותי, ואם היה ממונה לרבים חייב להזקק להם. מבואר בדבריו שגם כשיש חשש הפסד ממון או אפילו סכנה חייב לפסוק את ההלכה.

מקור הר"מ הוא הספרי בפרשתנו (פיסקא יז) לא תגורו מפני איש, שמא תאמר מתירא אני מפלוני, שמא יהרוג את בני או שמא ידליק את גדישי או שמא יקציץ את נטיעותי, תלמוד לומר לא

תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא, וכן יהושפט אומר (דהי"ב יט,ו) ויאמר אל השופטים ראו מה אתם עשים כי לא לאדם תשפטו כי לה'.

הפסד כסף בשביל שלא יעבור על " לא תגורו"

והנה ידועה מה שנפסק בשו"ע (יורה דעה סי' קנז,א) שחייב להוציא כל ממונו כדי שלא לעבור על מצות לא תעשה, ולגבי מצות עשה נפסק בשולחן ערוך (אורח חיים סי' תרנו) שמי שאין לו אתרוג, או שאר מצוה עוברת, א"צ לבזבז עליה הון רב, וכמו שאמרו, המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, אפילו מצוה עוברת (הרא"ש ורבינו ירוחם נ"י ח"ב).

ונחלקו הפוסקים בלאו שהוא עובר בשווא"ת, האם חייב להוציא כל ממונו או לא, דעת הפרמ"ג והחזו"י הובאו בפתחי תשובה (יו"ד שם ס"ק ד) דאין צריך להוציא כל ממונו. וז"ל הפת"ת, ועיין בסוף ספר תיבת גומא חקירה ד' שכתב דבל"ת שאין בו מעשה כמו להניח חמץ שלא יבער וכדומה, י"ל דאין מחויב לבזבז ממונו ע"ש. וכן כתב בספרו פמ"ג על או"ח (סי' תרנו), וכן כתב בתשובת חות יאיר (סו"ס קלט) לענין לאו דלא תלין. אבל שיטת הריב"ש (סי' שפז) שכדי שלא לעבור על לאו, אפילו לאו שעובר בשב ואל תעשה חייב להוציא כל ממונו.

מחלוקתם תלוי בגדר החילוק בין עשה ול"ת, דאם נאמר שהחילוק הוא, שבשביל ביטול עשה אינו מחויב להוציא יותר מחומש, ורק כדי שלא יעבור על ל"ת חייב להוציא כל ממונו, אז אין חילוק באופן שהוא עובר, האם זה קו"ע או שווא"ת. אבל אם נאמר שהחילוק הוא שבביטול עשה היות ואינו עובר אלא בשווא"ת, אינו חייב להוציא כל ממונו, אבל בעבירת הלאו והוא עובר בקו"ע, חייב להוציא כל ממונו, אז היכא שהוא עובר על ל"ת בשווא"ת, אינו חייב להוציא כל ממונו.

הוצאת כסף בשביל לא תעמוד על דם רעך

ועי' בסנהדרין (עג,א) תנו רבנן מניין לרודף אחר חבירו להרגו שניתן להצילו בנפשו, תלמוד לומר (ויקרא י"ט) לא תעמד על דם רעך. ומק' הגמ' והא מהכא נפקא, מהתם נפקא אבידת גופו מניין, תלמוד לומר והשבתו לו, אי מהתם הוה אמינא הני מילי בנפשיה אבל מיטרח ומיגר אגורי אימא לא קא משמע לן. לפום ריהטא מוכח מהכא שחייב להוציא ממון כדי שלא לעבור על לאו שעובר בשווא"ת, ולכן אע"פ שכדי שלא לעבור על "השבת גופו" היה פטור, אבל כדי שלא לעבור על לאו תעמוד על דם רעך חייב, אע"פ שאינו עובר אלא בשווא"ת. אבל לאחר העיון נראה הפוך, דיעוין ברש"י (שם) שכ' לא תעמוד על דם רעך - לא תעמוד על עצמך משמע, **אלא חזור על כל צדדין שלא יאבד דם רעך**. משמע שזה שחייב להוציא ממון אין זה משום שיש כאן לאו, אלא שהלאו בא להדיא לומר שחייב לעשות כל מה שיכול, כולל הוצאת ממון. ולפי"ז אדרבה מוכח מרש"י שבלא"ה לא היה חייב להוציא ממון אע"פ שיש כאן עבירת הלאו.

אבל לאחר העיון נראה, שאין משם ראיה כלל שהרי כ' הרא"ש (שם סי' ב) שהניצול חייב לפרוע למציל מה שהוציא, דאין אדם מחויב להציל נפש חבירו בממונו היכא דאית ליה ממונא לניצול. ועי"ש שמוכיח דבריו מהא דאיתא לקמן (עז,א) גרדף ששיבר את הכלים של רודף פטור, של כל אדם חייב ואם היה מחויב להציל את הנרדף בממונו, א"כ יפטור משבירת הכלים שהרי ממון חבירו מחויב להציל וברשות שברם כדי להנצל. א"כ אין משם ראיה כלל לגבי הוצאת ממון ששם רק מוציא ממון על דעת שיקבל הכסף מהניצול. ועי"ע ביד רמה שם שמוכיח כדברי הרא"ש, מעצם לשון הדרשא שחייב "למיטרח ולאגורי", משמע שכל החיוב אינו אלא טירחא אבל אינו חייב לבזבז כסף.

אבל מדברי הרשב"א למסכת ב"ק (ט,ב) מבואר שהחילוק (בין עשה ול"ת) הוא בין אם עובר בשב ואל תעשה או עובר בקו"ע. (ועי"ע בספר אמרי בינה חו"מ סי' יט שדן באריכות בהשאלה האם חייב להוציא כל ממונו כדי שלא יעבור על ל"ת בשווא"ת)

והנה הלאו של לא תגורו, אע"פ שהוי ל"ת, אבל אינו עובר עליו אלא בשוא"ת, אז לפי הריב"ש ניחא למה חייב להפסיד ממונו כדי שלא יעבור על איסור של "לא תגורו", דסוכ"ס עובר בל"ת, אבל לפי הרשב"א, החו"י ופרמ"ג ק' למה צריך להפסיד ממונו כדי שלא יעבור עליו הרי אין כאן אלא שב ואל תעשה.

ונראה ליישב שכאן אין הפשט שכדי שלא יעבור על לאו דלא סגורו חייב להפסיד כסף, אלא שהלאו גופא אומר לי שחייב לדון הדין ולא לירא מבעל הדין שיזיק את ממונו.

שלך קודם

הק' הכלי חמדה למה לגבי השבת אבידה, אומרים שלך קודם לשל חבירו, ואינו חייב להוציא כסף כדי להציל ממון חבירו, אע"פ שעובר גם על לאו דלא תוכל להתעלם, ואילו לגבי לאו דלא תגורו, חייב להפסיד ממון בשביל ממון של חבירו. ועי"ש שתי' דהשבת אבידה הוא מצוה של ממון ולכן אינו חייב להפסיד ממון כדי שחבירו ירוויח, אבל הלאו של "לא תגורו" הוא להעמיד המשפט על תלה, ולא לבטל משפטי התורה, ולכן שפיר חייב להפסיד ממון בשביל זה. ולפי מה שכתבנו לעיל ניחא נמי קושיית הכלי חמדה.

פיקו"נ כדי שלא לעבור על "לא תגורו"

ולגבי זה שכתוב בספרי "אפילו יהרוג את בני" בוודאי ק' שלכאורה פיקו"נ דוחה כל התורה, א"כ איך יתכן שחייב למסור נפשו של בנו, בשביל שלא יעבור על לאו של "לא תגורו". ולפי מה שכתבנו לעיל שהפסוק גופא הוא שאומר לי שחייב לפסוק הדין אפילו במקום חשש הפסד, אז אולי אפילו במקום חשש פיקו"נ ג"כ הפסוק מגלה לי שחייב.

איסור או הבטחה

האחרונים מביאים דברי רבינו יונה שכ' בספר שערי תשובה (שער ג, לג) וז"ל לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלקים הוא (דברים א, יז), הוזהרנו בזה להאמין שלא יקרנו נזק מצד משפט הצדק כאשר לא נכיר בו פנים, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (פסחים ח, ב), שלוחי מצוה אינם נזוקים לא בהליכתם ולא בחזירתם. וזהו פירוש "כי המשפט לאלקים הוא" שלא יבואכם נזק בסבתו.

בדברי רבינו יונה אלה יש מבט חדש על כל הנושא, שאין כוונת הפסוק שיש חיוב לדון אפילו במקרה שחושש לממונו ונפשו, אלא שיש כאן הבטחה שבאמת לא יקרה לו כלום, ולכן הוא חייב לדון אפילו אם הבעל דין הוא גברא אלמא. ולפי"ז אין קושיא כלל למה חייב למסור נפשו על עבירת ל"ת, שכאן הבטיח לנו הבורא שלא יגיע לסכנת נפשות.

אלא דיש לדון במה שר"י מביא הסוגיא דמס' פסחים ששלוחי מצוה אינם ניזוקים, דשם הרי כתוב שהיכא ששכיח היזיקא לא קיים הכלל, א"כ יש להסתפק אם גם כאן סובר רבינו יונה שהיכא ששכח היזיקא, כגון שהבע"ד מוחזק שיעשה מה שמאיים לעשות, האם גם אז יש חיוב להדיין לדון הדין תורה.

[ב]

לא תגורו בנשים וב"נ

קיבל עליו קרוב או פסול

עי' במנ"ח (מצוה תטו) שדן במקרה שקיבלו עליהם הבעלי דינים קרוב או פסול לדיין, האם יש עליו האיסור של "לא תגורו". ועי"ש שרצה להוכיח מזה שכ' החינוך, ומצוה זו נוהגת בכל מקום

ובכל זמן בזכרים כי להם המשפט, משמע דווקא זכרים ולא נקיבות, אפילו היכא שקיבלו עליהם הבעלי דינים.

חקירה בגדר קיבלו עליהו פסולים

ונראה שדין זה תלוי בעיקר גדר "קיבלו עליהו", שאם הפשט הוא שיש כאן התחייבות (או הודאת בע"ד) בעלמא, דהיינו שאע"פ שהדין הוא פסול ובאמת אין כאן דין תורה אמיתי, אבל הבע"ד התחייבו לנהוג כפי מה שפסק להם הפסולים, אז צדקו דברי המנ"ח, שאין שום סיבה למה יהיה כאן איסור של "לא תגורו". אבל אם נאמר שבאמת יש כח בבעלי הדין ל"הכשיר" הפסול ליהיות דיין כשר, אז לכאורה יעבור גם על "לא תגורו".

והנה עי' בקובץ הערות (סי' עבז) שדן על הסוגיא דיבמות (קבא), והכי איתא התם, גר דן את חברו דבר תורה, שנאמר (דברים י"ז) שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך, עליך הוא דבעינן מקרב אחיך אבל גר דן את חברו גר, ואם היתה אמו מישראל דן אפי' ישראל. ולענין חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל שנאמר ונקרא שמו בישראל. ועי' ברא"ש (פרק יב סי' ג) שנחלק עם רש"י האם גר כשר לדיני ממונות, רש"י סובר שלא נתמעט אלא מדיני נפשות, אבל כשר הוא לדיני ממונות. הרא"ש חולק וסובר שגם מדיני ממונות נתמעט. וכ' הרא"ש ותימה א"כ הא דא"ל רב שמואל בר יהודה תנינא, בב"ד של ישראל ולא בב"ד של גרים, למה לי קרא לענין חליצה למעוטי גרים כיון דאפילו לשאר דינין פסול כשאין אמו מישראל. ותי' הרא"ש (פרק יב סי' ג) דאי קבילי עליהו היה כשר לדיני ממונות, ולחליצה לא מהניא קבלה. והק' הגרא"ו שלפום ריהטא הא דמהני קיבלו עליהם אינו אלא או מחילה או הודאת בע"ד, וזה לא שייך לגבי ב"ד של חליצה. וע"כ צ"ל ש"ל להרא"ש שגדר קיבלו עליהו הוא שבאמת יש לו כח להכשיר פסולים. (ועי' בשו"ת רע"א סי' קעט שהיכא שקיבלו עליהם פסולי עדות ליכא קרבן שבועה, דאין עליהם "שם" עד, אבל אם קיבלו עליהם שע"א יהיה נאמן כשנים, שפיר יש עליהם שם עד וחייבים בקרבן שבועה. הרי לן שהוא סובר שאין גדר קיבלו עליהו שהפסול נהפך לעד כשר, כפשטות הבנת הענין)

ולפי"ז בנוגע ללאו של "לא תגורו" להרא"ש, היכא שקיבלו עליהם אשה או פסול, יעברו על "לא תגורו", שאחרי שקיבלו עליהם הבע"ד הוכשרו לגמרי להיות דיין.

לא תגורו בב"נ

עוד כ' שם המנ"ח שגם ב"נ מצווים על איסור של "לא תגורו", לפי הרמב"ן (בראשית לד, יג) שב"נ חייבים בדינים כמו ישראל. ועי' בהערות (הוצאת מכון ירושלים) שצריכים להגיה "אפילו" לדברי הרמב"ן, דלא מיבעיא לפי הר"מ שמצות דינים אצל ב"נ הוי מצוה בפני עצמו, שבוודאי מצווים על לא תגורו, אלא אפילו לפי הרמב"ן שמצות דינים היינו החו"מ שלנו, בכל זאת חייבים. אבל נראה שהם לא צודקים, אלא דזה היה פשוט לו להמנ"ח שלפי הר"מ ב"נ פטור, שמצות דינים שלהם הוא לשפוט שאר מצוות ב"נ, א"כ מהכ"ת שב"נ יהיה מצווה על "לא תגורו" הרי מצוה זו לישראל נאמר ולא לב"נ. אבל לפי הרמב"ן שמצות דינים היינו לנהוג בדיני ממון של ישראל, א"כ סובר המנ"ח שכל מצוות ששייכים לדיני ישראל נכללו במצוה זו.

ועי' בספר כלי חמדה (בפרשתינו) שתמה על המנ"ח, (על פי מה שהבאנו ממנו למעלה) שכל הסיבה שחייב להפסיד ממון הוא משום שחייבים להעמיד הדין על תלו, וכלשון הפסוק, לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא, א"כ פשוט שזה לא שייך אלא בדיני ישראל שהמשפט לאלקים, אבל דיני ב"נ אינו אלא מפני יישוב העולם, כמאמר הכתוב מגיד דבריו ליעקב וכו' לא עשה כן לכל גוי, א"כ פשוט שאינו חייב להפסיד בגלל מצות דינים.

משפטי התורה ענין אלוקי או סידור מדיני

כדברי הכלי חמדה מפורש בדרשות הר"ן (דרוש יא), ועי"ש שמאריך לבאר שהתכלית של דיני התורה אינו בשביל סידור המדיני, אלא שע"י הדינים ממשיכים עלינו כח ושפע אלוקי. ועי"ש שלפי"ז מובן כמה דברים שאנחנו מוצאים בדברי חז"ל. כתוב בגמ' (מסכת שבת י, א) תנא להו רב חייא בר רב מדפתי, כתיב (שמות יח) ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב, וכי תעלה על דעתך שמשעה יושב ודן כל היום כולו, תורתו מתי נעשית, אלא לומר לך כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, כתיב הכא ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב, וכתיב התם (בראשית א) ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. ולכאורה דברי חז"ל אלו צריכים ביאור, מה שייכות יש בין הדין דין אמת לזה שנעשה שותף במעשה בראשית, אבל לפי הר"ן ניחא שע"י שדן דין אמת מביא שפע אלוקי לעולם, וזה מעשה בראשית.

עוד מסביר שם שלפי"ז מובן למה מקום אנשי כנסת הגדולה הוא בלשכת הגזית (מדות פ"ה מ"ד), משום ששם נראה בו השפע האלהי. ולפיכך אמרו רבותינו ז"ל בפרק קמא דמסכת עבודה זרה (ח, ב), כיון דחזו דנפישו רוצחים אמרו נגלה מארעין, ונקיים בן ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא (דברים יז, י), מלמד שהמקום גורם. ומזה הצד נמשך כל מה שאמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין ז, א) כל דיין שדן דין אמת לאמיתו ראוי שתשרה שכינה עמהם, שנאמר (תהלים פב, א) אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט.

ועי"ש שבזה חלוק דיני ישראל מדיני ב"נ, שאצלם אינו אלא בשביל סידור המדיני, ולכן כותב הר"ן שמפני זה אפשר שימצא בקצת משפטי ודיני האומות הנ"ל, מה שהוא יותר קרוב לתיקון הסידור המדיני, ממה שימצא בקצת משפטי התורה. אלא שמה שחסר מצד סידור המדיני משלים המלך, והיינו שהתפקיד של המלך הוא לדאוג לסידור המדיני, ובכחו לדון נגד דין התורה להוראת שעה. ולכן כ' שאין אנו חסרים בזה דבר, כי כל מה שיחסר מהתיקון הנזכר, היה משלימו המלך. אבל היתה לנו מעלה גדולה עליהם, כי מצד שהם צודקים בעצמם, רוצה לומר משפט התורה, כמו שאמר הכתוב ושפטו את העם משפט צדק, ימשך שידבק השפע האלהי בנו.

[ועי"ש עוד שזה היה החטא של כלל ישראל כשביקשו מלך, שהם ביקשו מלך "ככל הגוים" היינו שהמלך יהיה גם השופט וגם מי שידאג לסידור המדיני. אבל אצלנו זה לא כך, אלא יש את הב"ד שדנים דין התורה, ובזה ממשיכים עלינו כח אלוקי, ותפקיד המלך אינו אלא בשביל סידור המדיני, היכא שלפי דיני התורה לא סודר.

אבל נראה שהרמב"ן חולק על כל זה, שהרי לפי הרמב"ן דיני ב"נ הם בדיוק כמו דיני ישראל, ואם נאמר שתכליתם שונה לגמרי, למה חייבם התורה אותם דינים, אלא משמע שהרמב"ן חולק על עיקר יסוד של הר"ן.

שיטת הרמב"ן לגבי לא תגורו בב"נ

אבל עיקר דברי המנ"ח נסתרים מדברי הרמב"ן עצמו שהביא. וז"ל שם ובירושלמי אמרו בדינין של נח, הטוה דינו נהרג, לקח שחד נהרג. בדיני ישראל, כל דין שאתה יודע שאתה שלם ממנו אי אתה רשאי לברוח ממנו, וכל שאתה יודע שאי אתה שלם ממנו אתה רשאי לברוח ממנו, אבל בדיניהם אף על פי שאתה יודע שאתה שלם ממנו אתה רשאי לברוח ממנו. נראה מכאן שרשאי הגוי לאמר לבעלי הדין איני נזקק לכם, כי תוספת היא בישראל לא תגורו מפני איש (דברים א, יז), אל תכניס דבריך מפני איש (סנהדרין ו ב), וכל שכן שלא יהרג כשלא יעשה עצמו קצין שוטר ומושל לשפוט את אדוניו. הרי לך להדיא שגם ב"נ מצווה על לאו דלא תגורו, וצ"ל שאע"פ שס"ל להרמב"ן שמצות דינים היינו דיני ישראל, זה רק לגבי עצם הדינים, אבל לא לגבי דיני הדיינים, כמ"ש הרמב"ן שזה תוספת לישראל ולא לב"נ.

עונש ב"נ על עיוות הדין

הרמב"ן הביא את הירושלמי שב"נ שהטה את הדין חייב, אבל ע"י ברש"י (דברים פרק א, ט) עה"פ לא אוכל לבדי וגו' - אפשר שלא היה משה יכול לדון את ישראל, אדם שהוציאם ממצרים וקרע להם את הים והוריד את המן והגיו את השליו לא היה יכול לדונם, אלא כך אמר להם, ה' אלהיכם הרבה אתכם, הגדיל והרים אתכם על דייניכם נטל את העונש מכם ונתנו על הדיינין. וכן אמר שלמה (מלכים א' ג, ט) כי מי יוכל לשפוט את עמך הכבד הזה, אפשר מי שכתוב בו (שם ה, יא) ויחכם מכל האדם, אומר מי יוכל לשפוט, אלא כך אמר שלמה אין דייני אומה זו כדייני שאר האומות, **שאם דן והורג ומכה וחונק ומטה את דינו וגוזל אין בכך כלום**, אני אם חייבתי ממון שלא כדין נפשות אני נתבע, שנאמר (משלי כב, כג) וקבע את קובעיהם נפש.

המקור של רש"י הוא הספרי כאן, אבל לכאורה דבריהם תמוהים שהרי ב"נ מצווה על הדינים, אז איך נאמר שאם עוות את הדין שיהיה פטור. וע"י בספר כלי חמדה שמביא מפירושו של ר' דוד פארדו על הספרי בשם מהרז"ו נחום זצ"ל, שרצה לחלק בין דיני אדם לדיני שמים שאע"פ שב"נ נענש זה רק בדיני אדם והספרי מיירי בדיני שמים. ותמה עליו הכל"ח שדור המבול ואנשי סדום יוכיחו שנענשו מדיני שמים. ורצה הכל"ח לתרץ דאולי יש הבדל בין קודם מ"ת לאחר מ"ת, והוא עפ"י דברי הרמ"ע מפאנו בעשרה מאמרות, על הא דאיתא בחז"ל (ב"ק לז, א) עה"פ (חבוקוק ג, ו) עמד וימדד ארץ ראה ויתר גוים ויתפצצו הררי עד שחו גבעות עולם הליכות עולם לו, א"ר יוסף מה ראה, ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח ולא קיימום, עמד והתירן להם. ומסביר הרמ"ע שאמנם התיר להם חיוב התורה אמנם הניח להם משפט הנמוסי ותיקון המדינה. (עי"ש בהמשך הגמ' וצ"ע) ולכן כ' הכל"ח שאחר מתן תורה אין עליהם עונש שמים, הואיל ופטר אותם מן המצוות. אבל לפני מתן תורה שהיה להם הז' מצוות בתור מצוות מן השמים, אז היה להם עונש מן השמים.

אבל עי"ש בכל"ח שהק' עליו ממעשה ננוה, שהיה גזר דין עליהם מן השמים אע"פ שהיו ב"נ. ובעיקר דברי רש"י כ' הכל"ח שנעלמו מכולם דברי רש"י (מלכים א פרק ג, ט) וז"ל ד"א כי מי יוכל לשפוט את עמך הכבד הזה, משפטם כבד מאד אם יבא דין לפני ואטול מזה ואתן לזה שלא כדין, הריני נענש עליו עונש נפשות, שנאמר וקבע את קובעיהם נפש (משלי כ"ב כ"ג). היינו שאם יפסוק שלא כדין לב"נ אינו נענש, ואם יפסוק ליהודים שלא כדין נענש.

וזה גם כוונת רש"י לעיל **שאם דן והורג ומכה וחונק ומטה את דינו וגוזל אין בכך כלום**, היינו אם דייני ישראל היו דנים את ב"נ שלא כדין היו פטורים, אבל אם דנו ישראל שלא כדין אז הם נענשים.